

Sanatsal Anlatım ve Uygulamalarıyla EXPO 2016 Erzurum Bahçesi'nin Değerlendirilmesi

Evaluation of Expo 2016 Erzurum Garden with its Artistic Expression and its Applications

Mustafa ÖZGERİŞ¹, Selim CİNİSLİ², Ayşe KARAHAN³, Fatih YARŞI⁴

^{1,3}Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Erzurum
^{2,4}Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Erzurum

ORCID:

M.Ö.: 0000-0003-1006-9303

S.C.: 0000-0002-0807-2231

A.K.: 0000-0001-6256-1370

F.Y.: 0000-0001-7860-2093

Corresponding Author:

Mustafa ÖZGERİŞ

Email:

m.ozgeris@atauni.edu.tr

Citation: Özgeriş, M., Cinisli, S., Karahan, A. ve Yarşı, F. (2022). Sanatsal anlatım ve uygulamalarıyla EXPO 2016 Erzurum Bahçesi'nin değerlendirilmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12 (4): 740-751.

Submitted: 06.06.2022

Accepted: 11.11.2022

Özet

19. yüzyıldan beri düzenlenen ve Dünya Sergisi olarak adlandırılan Expo organizasyonları ülkelerin kültür, tarih, teknoloji ve eğitim alanında bilgi alışverişinde bulunmalarını sağlayan, küresel düzeyli mega etkinliklerdir. Bu etkinliklerde daha yaşanılabilir bir dünya için projeler sergilenmekte ve belirlenen temalara yönelik uluslararası düzeyde bilgi birikimi paylaşılmaktadır. Bu çalışma Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı ilk Uluslararası Botanik Sergisi olan Expo 2016 Antalya'da bulunan Erzurum Bahçesi üzerinde yürütülmüştür. Çalışmanın amacı Erzurum Bahçesi'nde tasarımcıların kullandıkları form, biçim ve etkinliklerle gerçekleştirdikleri sanatsal anlatımları değerlendirmektir. Erzurum Bahçesi, Expo fuar alanında yaklaşık 850 m²'lik bir alan üzerinde kurulmuştur. Bahçenin ana teması Mezopotamya ve Avrupa arasındaki gelenekselden modernizme geçiş üzerine oluşturulmuştur. Bahçede Eski Mısır, Anadolu Selçuklu, Osmanlı ve Avrupa'dan mimari ve peyzaj yansımaları yer almıştır. Türk Dünyasının sembollerinden Çift Başlı Kartal motifi, Erzurum kentinin tarihi dokusu içerisinde yer alan Çifte Minareli Medrese'nin bir replikası ile geçmişe yönelik bilgiler sağlanırken, Expo teması olan 'Çiçek ve Çocuk' kavramlarıyla ilişkili olarak birçok sanatsal etkinlik yapılmış ve kültürel miras ile biyolojik çeşitliliğin korunması başta olmak üzere birçok konuda dünyanın geleceğine dair mesajlar verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Expo, Erzurum Bahçesi, Sanat

Abstract

Expo organizations, which have been held since the 19th century and are called World Exhibitions, are mega-events at a global level that enable countries to exchange information in the fields of culture, history, technology and education. In these events, projects for a more livable world are exhibited and international knowledge on the determined themes is shared. This study was carried out on the Erzurum Garden in Expo 2016 Antalya, the first International Botanical Exhibition hosted by Turkey. The aim of the study is to evaluate the form, shape and activity used by the designers in Erzurum Garden and the artistic expressions they realize. Erzurum Garden was established on an area of approximately 850 m² in the Expo fair area. The main theme of the garden is based on the transition from traditional to modernism between Mesopotamia and Europe. Architecture and landscape reflections from Ancient Egypt, Anatolian Seljuk, Ottoman and Europe took place in the garden. While providing historical information with the Double-Headed Eagle motif, which is one of the symbols of the Turkish World, and a replica

of the Double Minaret Madrasa located in the historical texture of the city of Erzurum, many artistic activities were held in relation to the Expo theme of 'Flower and Child' and cultural heritage and biological diversity were emphasized. Messages were given about the future of the world on many issues, especially on the protection of the world.

Keywords: Expo, Erzurum Garden, Art

1. GİRİŞ

Uluslararası fuarlar ya da dünya sergisi anlamına da gelen Expo organizasyonları, küresel çapta en kapsamlı organizasyonlar arasında yer almaktadır (Short, 2004; Deng, 2013; Karahan vd., 2021; Batuhan, 2022). Expo organizasyonlarının temelini farklı dönemlerde agora-forum, arasta ve kapalı çarşı olarak adlandırılan ticaret alanları oluşturmaktadır (Akyol Altun, 2003). Expo organizasyonları; eğitim, tarih, kültür, sanat, eğlence ve ticaret alanlarında, yenilikçi paylaşımları ve ilerlemeyi teşvik ederek işbirliğini desteklemeyi ve halkın eğitim seviyesini artırmayı amaçlamaktadır (<https://expo2021hatay.com>, 2022; Güven ve Suna, 2022).

Expo organizasyonları başlangıçta sanayileşme hareketiyle ilişkili olarak ülkelerin teknolojilerini, endüstriyel buluşlarını, kültürlerini ve mimarilerini sergilemeleri amacıyla düzenlenmiştir. İlk Expo organizasyonu 1851 yılında Londra'daki Hyde Park'ta gerçekleştirilmiştir. Bu organizasyonlarda yeni icat edilen çeşitli sanayi ürünleri, mimari ve sanatsal yapılar sergilenmiştir (<https://www.bie-paris.org>, 2022; Karahan vd., 2021: 305).

Expo'lar 1928 yılına kadar herhangi bir resmi kuruluş tarafından düzenlenmemiştir. Ancak bu tarihten sonra organizasyonlar, Uluslararası Sergiler Bürosu (Bureau International des Expositions-BIE) koordinasyonu ile gerçekleştirilmiştir. Expo organizasyonları Dünya Fuarı, İhtisas Fuarı, Uluslararası Botanik Fuarı ve Milan Fuarı olmak üzere 4 ana kategoride gerçekleştirilmektedir (<https://www.bie-paris.org>, 2022).

Expo'lar geçmişten günümüze dünya ülkeleri tarafından yoğun ilgi görmüştür. Turizm arzını oluşturan değerlerin tanıtımı ve turizme dayalı olarak ekonomik faydalar sağlanması bu ilginin ana nedenleri arasındadır (<https://expo2021hatay.com>, 2022). Aynı zamanda Expo'lar kentler için birçok alt yapı ve diğer fiziki yatırım katkıları sağlamaktadır (Chalkley ve Essex, 1999; Essex ve Chalkley, 2004; Sun ve Lin, 2010: 134; Polat, 2019; Batuhan, 2022). Genel olarak Expo organizasyonlarının farklı paydaşlar için sağladığı katkılar Tablo 1'de verilmektedir (<https://expo.tarimorman.gov.tr>, 2022'den derlenerek geliştirilmiştir).

Tablo 1. Expo Organizasyonlarının Sağladığı Katkılar

Katılımcılar İçin	-Geniş bir katılımcı kitlesi ile çok farklı tarafların bir araya gelmesini sağlar
Uluslararası Toplum İçin	-İş birliği, fikir alışverişi ve diyalog için zemin hazırlar
Yerel Halk İçin	-Eğitim ve eğlence alanıdır. -Sergi ve gösteriler gibi çeşitli sanatsal faaliyetler için ortam sağlar -Farklı kültürleri bir araya getirerek farklı kültürleri tanıma imkanı sağlar -Yenilikçi mimari ve sanatsal fikirler ile ilham kaynağıdır -Uluslararası iletişim ve ekonomik fırsatlar yaratır -Yeni kentsel yeşil altyapı sistemleri, altyapı ve ulaşım ağları yatırımlar sağlar -Yeni iş alanları ve istihdam fırsatı oluşturur.
Ev Sahibi Ülke İçin	-Markalaşma ve kalkınma fırsatı sağlar -Uluslararası imajı güçlendirme ve prestij kazanma için imkan sağlar -Uluslararası kültürel, tarihi ve turistik tanıtım ve pazarlama fırsatları oluşturur -Konaklama alanı kapasitesinin artmasını teşvik eder. -Küresel iş ve yatırım çevresini geliştirir. -Uluslararası boyutta ürünlerin, teknolojilerin ve fikirlerin tanıtımı için fırsat sağlar

Expo organizasyonları belirlenen bir tema hakkında toplumda bilinç oluşturarak, deneyimleri aktarmayı hedeflemektedir (Akyol Altun, 2003; Kuzulugil vd., 2020; <https://expo2021hatay.com>, 2022). Bununla birlikte dünya genelinde baş gösteren küresel sorunlar, doğal kaynakların bilinçsizce tüketimi, enerji sorunu ve sürdürülebilirlik kavramı (Mumcuoğlu ve Kırıcı, 2022) günümüzde Expo organizasyonlarının daha sorumlu bir şekilde ele alınmasını ve bu sorunlarla ilgili kaygıların, geleceğe yönelik mesajların çeşitli şekillerde ifade edilmesini sağlamıştır. Bu ifade şekillerinden biri de sanatsal anlatım yoludur. Nitekim Expo organizasyonları günümüzde eğitim, bilim, kültür, ticaret ve mimariyi sanatla bütünleştirerek, geleceğe yönelik mesajların sanatsal yollarla verildiği, sanatsal etkinliklerin ve unsurların odağı olmuştur (Özkan, 2017).

Sanatsal anlatım en genel tanımıyla duygu ve düşünceleri sanat eserlerine yansıtarak ifade etmek olarak tanımlanabilmektedir (Stephen, 2021). Expo organizasyonlarındaki sanatsal anlatımlar ise daha çok plastik ya da mekânsal sanatlar olarak da adlandırılan mimari, heykel, resim (Katı, 1996) gibi farklı sanat dallarında kendini göstermektedir.

Türkiye ilk katılım sağladığı 1851 Londra Expo'sundan beri 150 yılı aşkın bir süre boyunca katılımcı olarak yer aldığı (Işıklı ve Balkan, 2008; <http://www.mfa.gov.tr>, 2021; Karahan vd., 2021: 306) Expo organizasyonlarına ilk kez 2016 yılında Antalya'da Uluslararası Botanik Sergisi'ni düzenleyerek ev sahipliği yapmıştır (Çelik ve Aslantaş, 2018: 1068). Bu organizasyonda uluslararası ve ulusal düzeyli çok sayıda katılım sağlanmıştır. Organizasyonun ulusal katılımcılarından biri de Atatürk Üniversitesi'dir. Bu çalışma Expo 2016 Antalya Sergi Alanı içerisinde yer alan ve Atatürk Üniversitesi tarafından kurulan Erzurum Bahçesi'nde tasarımcıların geliştirdikleri form ve biçimlerle gerçekleştirdikleri sanatsal anlatım ve uygulamaları değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın materyalini Expo 2016 Antalya Sergi Alanı içerisinde yer alan ve Atatürk Üniversitesi tarafından kurulan iki bahçeden biri olan Erzurum Bahçesi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında Expo 2016 Antalya Sergi Alanı ve Erzurum Bahçesi ile ilgili yazılı ve görsel materyaller T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı internet sayfası (<https://expo.tarimorman.gov.tr>), ilgili literatür, Expo 2016 Erzurum Bahçesi Direktörlüğü ve araştırma ekibinin saha ziyaretiyle elde edilmiştir.

Çalışmanın yöntemi ise niteliksel bir değerlendirmeye dayalı olarak yürütülmüştür. Çalışma kapsamında Erzurum Bahçesi fiziki özellikleri, bahçede kullanılan form ve biçimler ile bahçede gerçekleştirilen sanatsal faaliyetler belirlenmiştir. Son olarak ise tasarımcıların kullandıkları form, biçim ve uygulamalar yolu ile sanatsal anlatıları değerlendirilmiştir.

3. EXPO 2016 ANTALYA

2007 yılında başlayan Expo 2016 Antalya çalışmalarını, çeşitli yerel ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan Expo Meclisi ve Expo İcra Kurulu yönetmiştir (Çelik ve Aslantaş, 2018:1066). Uluslararası Sergiler Bürosu'nun organizasyonun ev sahipliği için Antalya'yı duyurmasının ardından 2012 yılında 'Expo 2016 Antalya Kanunu' çıkartılarak organizasyonun planlamasıyla ilgili, 2013 yılında yayımlanan yönetmelikle ise yönetim ve düzenlemeleriyle ilgili esasları belirlenerek, Expo 2016 Antalya Ajansı kurulmuştur (<https://www.resmigazete.gov.tr>, 2012; Esengil, 2016). Organizasyonun hazırlıkları Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı öncülüğünde, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülmüştür.

Expo fuar alanı Antalya İli, Aksu İlçesi sınırları içerisinde bulunan 1.121.223,21 m²'lik bir alan üzerinde inşa edilmiştir (Özmen, 2015: 108). Ana teması 'Çiçek ve Çocuk', alt temaları 'Tarih, Biyolojik Çeşitlilik, Sürdürülebilirlik ve Yeşil Şehirler', sloganı 'Gelecek Nesiller için Yeşil Bir Dünya' olarak belirlenen organizasyon için maskot olarak ise geleneksel yörük kıyafetli 'Ece ve Efe' isimli çocuklar seçilmiştir (<https://expo.tarimorman.gov.tr>, 2022).

Expo 2016 Antalya 23 Nisan–31 Ekim 2016 tarihleri arasında devam etmiştir ve organizasyon Expo fuar alanında simgesel expo kulesi, göl, yapay tepeler, orman, biyoçeşitlilik alanları, tarım ve biyoçeşitlilik müzesi, bilim ve teknoloji merkezi, kültür ve sanat sokağı, sergi binası ve yağmur ormanları serası gibi yapılar 'Çiçek ve Çocuk' ana teması ile 'Tarih, Biyolojik Çeşitlilik, Sürdürülebilirlik ve Yeşil Şehirler' alt temalarına uygun olarak BIE'nin mekânsal ve mimari kriterleri göz önünde bulundurularak yapılmıştır (Özkan, 2017). Bu yapıların yanında fuar alanında ülke bahçeleri, amfi tiyatrolar, kongre merkezi, iç mekan bahçeleri, ofis binaları, restoranlar ve büfeler inşa edilmiştir. Expo 2016 Antalya'da tema ve alt temalarla ilişkili olarak çeşitli form ve şekillerle birçok sanatsal anlatım ve uygulama gerçekleştirilmiştir (Şekil 1) (<https://expo.tarimorman.gov.tr/>). Expo alanında yer alan sanatsal çalışmalar 3 kategori halinde sınıflandırılmaktadır (Özkan, 2017):

- Tema alanlarına göre projelendirilmiş heykeller, kabartmalar ve arazi sanatı uygulamaları,
- Çocuk Gözüyle Expo 2016 Antalya kapsamında çocukların çizdiği resimlerden yapılan heykeller,
- Tarih ve biyoçeşitliliği anlatan bitki heykelleri.

1.8 milyar TL bütçe ayrılan Expo organizasyonuna 54 ülke katılım sağlamıştır. Bunun yanında 9 il, 9 ilçe ve 4 üniversite bahçesi kurulmuştur (Anonim, 2013: 30; (<https://expo.tarimorman.gov.tr>, 2022).

Mozaikültür Bitki Heykelleri Alanı	
Çin İmparatoru ve İpek Böceği	Tarih Öncesi Dönem Mamut

Şekil 1. Expo 2016 Antalya'daki Bazı Sanatsal Anlatım Örnekleri

4. EXPO 2016 ERZURUM BAHÇESİ'NE YÖNELİK TESPİTLER

Erzurum Bahçesi, Expo fuar alanında yaklaşık 850 m²'ye yakın bir alan üzerinde kurulmuştur. Bahçenin ana teması Mezopotamya ile Avrupa arasındaki gelenekselden modernizme geçiş üzerine kurgulanmıştır. Bu kurgu doğrultusunda bahçede Eski Mısır, Anadolu Selçuklu, Osmanlı ve Avrupa mimarisini ve peyzajını yansıtan birçok form ve biçime yer verilmiştir. Bahçenin giriş bölümü Çift Başlı Kartal sembolü ve Çifte Minareli Medrese replikasıyla oluşturulmuştur. İç avlusunda ise Palandöken Dağları'nı sembolize eden bir biçim, Osmanlı Çeşmesi ve Atatürk Üniversitesi'nin 60. yılını simgeleyen zeytin ağacı ile Kafkasya Ekolojik Bölgesinin doğal odunsu

türlerinden bir kompozisyon kullanılmıştır (<http://www.erkurumgazetesi.com.tr>, 2016; Karahan vd., 2016) (Şekil 2).

Şekil 2. EXPO 2016 Erzurum Bahçesi genel görünümü

Erzurum Bahçesi'nin sembol anıtsal yapısı Çifte Minareli Medresedir. Çifte Minareli Medrese Erzurum kentinde 13. yüzyılda 35m x 48m boyutlarında inşa edilmiş olan, Anadolu'nun en büyük Selçuklu medresesidir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/>, 2022). Expo 2016 Antalya Erzurum Bahçesi'nde bu eserin ön cephesi ve giriş kapısının yer aldığı bir replikasına yer verilerek kentin tarihi dokusu yansıtılmaya çalışılmıştır. Bahçenin girişinde kullanılan Çift başlı kartal formu ise birçok medeniyet tarafından yüzyıllar boyunca kullanılan en eski grafik sembollerden biridir. Çift başlı kartal sembolü eski Türk inançları ve Türk mitolojisinde de kendine yer bularak özellikle Anadolu Selçuklu döneminde mimaride, mezar taşlarında, seramik ve ahşap yüzeylerde, halı, kumaş ve dokumalarda, çinilerde, sikkelerde ve bunun gibi birçok devlet ve sosyo-kültürel alanda gücün ve iktidarın sembolü olarak kullanılmıştır (Özel, 2018: 551). Erzurum Bahçesi'nde gelenekten geleceğe kadar sonsuz bir gücün simgesi olan çift başlı kartal sembolünün ziyaretçilere tanıtılması amaçlanmıştır. (Şekil 3). Nitekim Erzurum Bahçesi'ndeki tarihi ve kültürel değere sahip yapıların ön plana çıkarılması Expo 2016 Antalya Ajansı tarafından 'Tarih Özel Ödülü' ile ödüllendirilmiştir.

Şekil 3. EXPO 2016 Erzurum Bahçesinde Çifte Minareli Medrese ve Çift Başlı Kartal Uygulaması (Karahan vd., 2021)

Erzurum Bahçesinde yer alan Osmanlı Çeşmesi, Osmanlılar döneminde Türk-İslam sanatının bir yansıması olarak cami, mescit, medrese, mektep, çarşı, pazar, meydan, han, hamam, saray ve hanelerin içerisinde kendine yer bulan bir mimari unsur olarak kullanılmıştır (Şekil 4). Bu mimari unsura Erzurum Bahçesi'nde yer verilmesi Türk bahçe sanatı ve peyzaj anlayışından yansımalar sunulması ve yerli-yabancı birçok ziyaretçiye bu anlayışı kültürel değeri tanıtması bakımından önemli görülmektedir.

Şekil 4. EXPO 2016 Erzurum Bahçesinde Osmanlı Çeşmesi

Erzurum Bahçesinin iç bölümünde yer verilen bir piramit biçimi üzerindeki dikey bahçe uygulaması Dünyanın yedi harikasından biri olan Eski Mısır'ın Giza Piramitlerinden ve Palandöken Dağları'ndan esinlenilerek stilize edilmiştir. Piramidin üzerine kullanılan bitki türleri ile iklim değişikliğine uyum ve kurakçıl peyzaja geçiş temsil edilerek, gelenekten geleceğe yönelik mesajlar verilmiştir (Şekil 5).

Şekil 4. Expo 2016 Erzurum Bahçesinde Dikey Bahçe Uygulaması

Erzurum Bahçesi Kafkasya Arboretumu, Palandöken Çiçekleri, DAPFEST Çocuk ve 81 İilde Ailem Var projeleri olmak üzere dört ana projeye ev sahipliği yapmıştır. Bunların yanında Expo 2016'nın tema ve alt temalarıyla uyumlu birçok kültürel ve sanatsal faaliyet de yürütülmüştür. Erzurum Bahçesinin 23 Nisan-31 Ekim 2016 tarihleri arasında açık kaldığı 191 gün boyunca gerçekleştirilen kültürel ve sanatsal etkinlikleri Tablo 3 ve Şekil 6'da verilmiştir.

Tablo 3. Expo 2016 Erzurum Bahçesindeki Kültürel ve Sanatsal Uygulamalar

DAPFEST Çocuk	Proje kapsamında 2012 yılından beri T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı desteği ile yürütülen DAPFEST'in bir uzantısı olarak doğa ve macera sporları yönü ile Narman Peribacaları, Çoruh Nehri, Hınıs Kanyonları, Tortum Gölü ve Tortum Şelalesi gibi doğal kaynak değerlerinin ulusal ve uluslararası alanda özellikle de çocuklara tanıtılması ve bir marka değeri olarak kazandırılmasına yönelik fotoğraf sergileri yapılmıştır.
81 İilde Ailem Var	2014-2015 T.C. İçişleri Bakanlığı PRODES destekli proje Expo 2016 Antalya Ajansı Genel Sekreterliği Kültürel Programlar Direktörlüğü tarafından Şehirlerin En İyi Uygulamaları (Best Practise) kapsamında sergilenmeye değer bulunmuştur. Proje ile özellikle Erzurum'un kültürel ve doğal mirasından kesitler sunan fotoğraf sergileri gerçekleştirilmiştir.
Dünya Çevre Günü Etkinliği	5-11 Haziran Dünya Çevre Haftası boyunca özellikle de 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nde çocuklara yönelik doğa ve çevre bilinci aşlamak amacıyla bahçe içerisindeki bitkiler tanıtılmıştır.
Fotoğraflarla Erzurum	Erzurum'un tarihi, doğal ve kültürel zenginliklerini, geleneksel sosyal yaşantısını yansıtan fotoğraf sergisi gerçekleştirilmiştir.
Palstill Workshop ve Sergisi	Etkinlik kapsamında Palandöken çiçeklerinin karakalem tekniği ile yapılmış renksiz illüstrasyonlarının çocuklar tarafından boyama çalışması gerçekleştirilerek, yapılan çalışmalar sergilenmiştir.
Uçurtma Şenliği	Etkinlik kapsamında çocuklara geleneksel kültürde önemli bir yere sahip olan uçurtma yapımı öğretilerek, çocuklara uçurtma hediye edilmiştir.
Okçuluk Sporü	Okçuluk sporuna yönelik, çocuklarla okçuluk eğitimi etkinliği gerçekleştirilmiştir.
Seramik Boyama	Çocuklarla seramik figürlerin boyama etkinliği gerçekleştirilmiştir.
Tarımsal Teraslar Sergisi	Dünya genelinde fiziksel özellikleri itibariyle somut, inşa teknikleri itibariyle de soyut kültürel miras olarak kabul edilen tarımsal teras bahçelerinin Kuzeydoğu Anadolu'daki örneklerini bünyesinde barındıran Tortum ve Uzundere'deki tarımsal terasların yapısal/mimari özellikleri ile geleneksel kültürel unsurlara yaptığı katkıları betimleyen fotoğraf sergisi etkinliği gerçekleştirilmiştir.
Erzurum'un Tarihi Çeşmeleri ve Kitabeleri Sergisi	Erzurum'da tarihi dokunun, geleneksel sivil mimari anlayışın ve sosyal yaşantıya sağladığı katkılarla tarihi dokuda ve kültürde önemli bir yere sahip olan çeşmelerin ve Türkçeye transkribe edilmiş kitabelerin görselleri segilenerek, hem kültürde suyun ve çeşmelerin önemi vurgulanmaya çalışılmış hem de geleceğe yönelik su konusunda mesajlar verilmiştir.
Çocuk Etkinliği-Maske Boyama	Çocuklarla birlikte gerçekleştirilen etkinlik ile özellikle çizgi film karakterlerinin maskeleri yapılarak, boyama etkinliği gerçekleştirilmiş ve sergilenmiştir.

81 İilde Ailem Var

DAPFEST Çocuk

Şekil 6. Expo 2016 Erzurum Bahçesindeki Bazı Sanatsal Uygulamalardan Görseller

5. SONUÇ

Bu çalışma Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı ilk Uluslararası Botanik Fuarı olan Expo 2016 Antalya'daki Erzurum Bahçesi üzerinde yürütülmüştür. Çalışma ile Erzurum Bahçesi'nde tasarımcıların kullandıkları form ve biçimlerle gerçekleştirdikleri sanatsal anlatım ve uygulamaların değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Erzurum Bahçesi Expo 2016 Antalya fuar alanı içerisinde yaklaşık 850 m²'lik bir alanda kurulmuştur. Bahçe alanı içerisinde giriş bölümünün doğu tarafında yaklaşık 80 m²'lik yönetim ve kapalı mekan faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla bir ahşap yapı inşa edilmiştir. Ahşap yapının ön bölümünde bir sundurma yapıyla, çeşitli sanatsal etkinliklerin yapılabildiği bir sergi alanı oluşturulmuştur.

Bahçe tasarımının ana fikrinin "Çiçek ve Çocuk" temasından çıktığını söylemek mümkündür. Belirlenen ana temanın ekseninden kopmadan oluşturulan tasarımların biçimsel özellikleri genel hatları ile Erzurum ilinin doğal ve kültürel peyzaj elemanlarından esinlenilerek gerçekleştirilmiştir. Tasarımda doğal peyzaj elemanlarının biçimsel formlarının yanı sıra yine kentin kültürel miraslarının motifleri, mimari değerleri ve sanatsal kimlikleri tasarım formlarının ortak paydasında buluşturularak, Erzurum kentinin doğal peyzaj elemanları, tarihi dokusu ve geleneksel Türk Bahçe Sanatı anlayışı hakkında bilgiler sağlayan mimari ve sanatsal objeler ön plana çıkarılmıştır. Özellikle Erzurum ilinin önemli kültürel peyzaj elemanlarından olan Çifte Minareli Medrese replikası ve Türk kültüründe de önemli bir yer tutan çift başlı kartal motifi ile bir taraftan geleneğe bağlılık vurgulanırken, diğer yandan güç ve hakimiyet olgusuna dikkat çekilmiştir.

Bahçede yer alan dikey bahçe uygulaması ise Eski Mısır'ın Giza Piramitlerinden ve Palandöken Dağları'ndan esinlenilerek stilize edilmiştir. Dikey bahçe uygulaması ile geçmiş ve bugün bağdaştırılarak, dünyanın gelecekteki küresel problemlerinden biri olarak nitelendirilen kuraklığa dikkat çekilmiş ve kurakçıl peyzaja geçiş anlatılmıştır. Bunun yanında yapılan tasarım ile Eski Mısır, Mezopotamya ve Avrupa arasındaki bağlar irdelenirken, Erzurum kentinin yakın ve uzak coğrafyalar ile kurduğu kültürel ilişkiler ve etkileşimlerle bunların dışavurumcu çağrışımları simgelenmiştir. Mısır piramitleri biçimindeki dikey bahçe uygulaması genel anlamda Anadolu daha özelde ise Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yer alan Çoruh Vadisi'ndeki jeolojik yapı başta olmak üzere doğal peyzaj elemanlarının simgesel anlatımını ifade ederken yine bölgedeki tarımsal peyzajın önemli bir bileşeni olan tarımsal terasların ve bahçe kültürünün de kaynağını çağrıştırmıştır (Özgeriş ve Karahan, 2022).

Expo organizasyonlarında her bahçe kendine özgü bir temsil biçimi ortaya koymaktadır. Uzakdoğu ülkelerine ait bahçelerde daha çok bir toplumun kültürel unsurlarının gelecek kuşaklara aktarılması kaygısı biçim ve formlara dönüşürken; Avrupa ülkelerine ait bahçelerde kültürel unsurların yerine bilimsel gerçeklikleri ve teknolojik yenilikleri sergileme kaygısı hâkimdir (Mumcuoğlu ve Kırcı, 2022). Bu noktadan bakıldığında Erzurum Bahçesi'nde kullanılan form ve biçimler ile geçmiş ve bugünün bir sentezi ortaya konularak temsil bakımından doğu ve batı arasında bir denge sağlanmıştır. Çünkü Erzurum Bahçesi'nde tasarımcıların geliştirdikleri form ve biçimlerin bir ürünü olan mimari ve sanatsal objeler ile bahçe alanında gerçekleştirilen etkinlik ve uygulamalarla, Expo 2016 Antalya'nın ana teması ve alt temalarıyla ilişkili olarak modern dünyada sıkça ifade edilen çevre sorunları, çölleşme, küresel ısınma, somut ve soyut kültürel miras ile biyolojik çeşitliliğin korunması gibi konular ele alınarak eleştirel bir bakışla endişeler dile getirilmiştir. Bu eleştirel bakıştan hareketle bahçenin tasarımında modern dünyanın geleceğindeki sorunlar üzerinden oluşturulan kötümser ütopyaların karşısına iyimser bir anlayış ile "Çocuk" olgusunun konulduğu ve çocukların geleceğe ümit olması için daha yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevre bilincini taşımalarının amaçlandığı görülmektedir. Nitekim Erikan ve Yayan (2022) sanat yoluyla çocuklara çevre bilinci kazandırılmasının bir fırsat olabileceğini belirtmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma ile Expo 2016 Erzurum Bahçesi'nde; temsil bakımından doğu ve batı bahçe anlayışının bir sentezinin ortaya konularak geçmiş ile bugün arasında bir bağ kurulduğu, bu bağdan hareketle tasarımcıların kullandığı form ve biçimlerle geleceğin dünyasının sorunlarına yönelik mesajların verildiği değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akyol Altun, D. (2003). *Dünya Fuarlarının-Expolarının Mimari Değerlendirilmesi: Türk Pavilyonları*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Anonim (2013). Dünya Botanik Expo'su "Çiçek ve Çocuk" Temasıyla 2016'da Antalya'da Düzenleniyor. *Ekonomik Forum Dergisi*, 28-33.
- Batuhan, T. (2022). 2026 Kış Olimpiyat Oyunları Ev Sahipliği Aday Şehirlerinin Karşılaştırmalı Analizi ve Erzurum İçin Öneriler. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(1), 78-92.
- Chalkley, B., & Essex, S. (1999). Urban Development Through Hosting International Events: A History of the Olympic Games. *Planning Perspectives*, 14 (4), 369-394.
- Çelik, F., & Aslantaş, F. (2018). Gelecek Nesiller İçin Yeşil Bir Dünya: EXPO 2016 Antalya, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11(56), 1056-1070.
- Deng, Y. (2013). Conceptualizing mega-event flagships—A case study of China Pavilion of Expo 2010 Shanghai China. *Frontiers of Architectural Research*, (2013) 2, 107-115.
- Erikan, D., & Yayan, G.H. (2022). Sanat eğitimi yoluyla çevre sorunlarına farkındalık kazandırma: bir ders planı önerisi. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (32), 1-20.
- Esengil, Z. (2016). *Türkiye'nin İlk Expo'su Şaşırtmadı, Expo 2016 Antalya'dan İzlenimler*. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=404&RecID=3954> (Erişim Tarihi: 01.12.2020).
- Essex, S., & Chalkley, B. (2004). Gaining World City Status Through Staging the Olympic Games. *Geodate*, 17 (4), 7-11.
- Güven, M.Ü., & Suna, B. (2022). Mega Etkinliklerin Kent Turizmine Etkisi: Expo 2023 Kahramanmaraş Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 10 (1), 692-715.
- <https://expo2021hatay.com>, (2022). Expo 2021 Hatay. <https://expo2021hatay.com/> (Erişim Tarihi: 20.05.2022).
- <https://www.bie-paris.org>, (2022). Bureau International des Expositions. <https://www.bie-paris.org/site/en/> (Erişim Tarihi: 10.05.2022).
- <http://www.erkurumgazetesi.com.tr>, (2016). Expo 2016'da Erzurum Bahçesi. <http://www.erkurumgazetesi.com.tr/haber/expo-2016-da-erkurum-bahcesi/100734> ((Erişim Tarihi: 05.05.2022).
- <http://www.mfa.gov.tr>, (2021). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. http://www.mfa.gov.tr/dunya-sergileri-expo_tr.mfa (Erişim Tarihi: 05.10.2021).
- <https://www.resmigazete.gov.tr>, (2012). Expo 2016 Antalya Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121110-6.htm> (09.10.2021)
- <https://islamansiklopedisi.org.tr>, (2022). Çifte Minareli Medrese. <https://islamansiklopedisi.org.tr/cifte-minareli-medrese-erkurum> (Erişim Tarihi: 05.05.2022).
- Karahan, F. (2016). EXPO'da Erzurum Bahçesi. *Plant Dergisi*, 164-166
- Karahan, F., Demircan, N., Sezen, I., Çakıcı, F. Z., & Toy, S. (2016). *Erzurum'da Türk Bahçe Anlayışı ve Expo 2016 Erzurum Bahçesi Uygulaması*. Türkiye Peyzajları I. Ulusal Konferansı 'Türk Bahçeleri', Turkey.
- Karahan, F. (2019). Erzurum Bahçesi Uygulamasının Bitki Materyali Çeşitliliği ile EXPO 2016 Antalya Sergi Alanına Katkıları. *2nd International Congress on Engineering and Architecture*. 22-24 April, Marmaris, Turkey.

- Karahan, F., Özgeriş, M., Demircan, N., Sezen, I., & Karahan, A. (2021). Türkiye'nin dünya fuarı deneyimi: Expo 2016 Antalya üzerine bir inceleme. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11 (2), 304-319.
- Katı, A. (1996). Heykel Sanatının Tanımı ve Özellikleri. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1013/113608.pdf?sequence=1> (Erişim Tarihi: 24.10.2022).
- Mumcuoğlu, Z.K., & Kırıcı, N. (2022). 21.yy Dünya Fuarlarına Ev Sahipliği Yapmış Ülkelerin Ulusal Pavyonlarında Temsiliyet. *Online Journal of Art and Design*, 10 (3), 211-225.
- Özkan, Ş. (2017). *Dünya Expo Alanlarında Sanat Yapıtları ve Expo 2016 Antalya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Özel, N. (2018). Grafik Bir Sembol Olarak Anadolu Selçuklularında Çift Başlı Kartal. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication* 8 (3), 551-559.
- Özgeriş, M., & Karahan, F. (2021). Use of geopark resource values for a sustainable tourism: A case study from Turkey (Cittaslow Uzundere). *Environment, Development and Sustainability*, 23 (3), 4270-4284.
- Özgeriş, M., & Karahan, F. (2022). Kültürel Miras Bağlamında Tarımsal Teraslar ve Özellikleri: Uzundere (Erzurum) Örneğinde Bir Değerlendirme. *Milli Folklor*, 34 (133), 160-175.
- Özmen, M.T. (2015). *Sel-Taşkın Türkiye ve Antalya*. Kutlu&Avcı Ofset. ISBN 978-605-9156-33-2
- Polat, M. (2019). EXPO ve Türkiye. *Uluslararası İşletme Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi* 3 (1), 28-39.
- Short, J. R. (2004). *Global Metropolitan: Globalizing Cities in a Capitalist World*. Routledge.
- Stephen, D. (2021). *Artistic expression*. Routledge Encyclopedia of Philosophy. <https://www.rep.routledge.com/articles/thematic/artistic-expression/v-1/sections/the-value-of-artistic-expressiveness> (Erişim Tarihi: 24.10.2022).
- Sun, J., & Lin, Y. (2010). Mega-events, Local Economies, and Global Status: What Happened before the 2008 Olympics in Beijing and the 2010 World EXPO in Shanghai. *Journal of Current Chinese Affairs* 39(2), 133-165.